

**LIETUVOS RESPUBLIKOS TURTO CIVILINIO KONFISKAVIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 189¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 1 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ TURTO
DEKLARAVIMO ĮSTATYMO NR. I-1338 1, 2, 3, 4, 5, 9 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR
ĮSTATYMO PAPILDYMO 7³ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos turto civilinio konfiskavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 1 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo Nr. I-1338 1, 2, 3, 4, 5, 9 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 7³ straipsniu įstatymo projektai (toliau – Įstatymų projektai) parengti, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimo neteisėto poveikio valstybės institucijoms priimant sprendimus ir galimos neteisėtos įtakos politiniams procesams išvadą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 5 d. nutarimu Nr. XIII-1228.

Moksliniai tyrimai, užsienio valstybių patirtis rodo, kad siekiant kovoti su sunkiu, organizuotu, taip pat intelektualiuoju nusikalstamumu, vienas iš efektyviausių ilgalaikę perspektyvą turinčių užkardymo būdų – pakirsti ekonominį nusikaltimus darančių asmenų potencialą, įdiegti visuomenėje principinę „nusikaltimai neapsimoka“ nuostatą. Šiuo metu teisėsauga turi teisėtų kovos būdų ir priemonių neteisėtai užvaldytam turtui paimti valstybės nuosavybės, pavyzdžiui, 2010 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas buvo pakeistas, numatant galimybes efektyviau taikyti turto konfiskavimo institutą, taip pat įtvirtinta galimybė taikyti išplėstinį turto konfiskavimą bei nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą. Nepaisant įstatyminių galimybių, Integruotos baudžiamojo proceso sistemos (toliau – IBPS) duomenimis, nuo įstatymo įsigaliojimo, t. y. po 2010 m. gruodžio 11 d., Lietuvoje buvo priimta 230 nutarimų nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl neteisėto praturtėjimo, teismui perduoti tik 97 ikiteisminiai tyrimai, o ir jų didžiojoje dalyje priimti išteisinamieji nuosprendžiai, išplėstinis turto konfiskavimas inicijuotas išskirtinai pavieniais atvejais. Tiek vertinant teismų praktiką, ikiteisminių tyrimų nutraukimo priežastis, tiek ir specializuotų kriminalinės policijos padalinių, kurių kompetencijai priskirtas sunkių, labai sunkių ekonominių, finansinių nusikaltimų bei nusikaltimų nuosavybei užkardymas, atskleidimas ir tyrimas, vidaus kontrolės

rezultatus, identifikuota esminė problema – nepakankamas dėmesys turto tyrimui tiek kriminalinės žvalgybos, tiek ikiteisminio tyrimo stadijoje.

Šiuo metu daugelyje ES valstybių tam tikromis sąlygomis galimas turto konfiskavimas, nesant teismo apkaltinamojo nuosprendžio. Dažniausiai toks konfiskavimas yra siejamas su konkrečiais baudžiamaisiais procesais ir vykdomas taikant baudžiamuosius įstatymus. Tačiau kai kuriose ES valstybėse (pvz., Airija, Jungtinė Karalystė, Italija ir kt.) turto konfiskavimas galimas ir jo nesiejant su formaliomis baudžiamosiomis procedūromis bei kaltinimais dėl konkrečių nusikaltimų padarymo. Toks konfiskavimas gali būti vykdomas tiesiog remiantis duomenimis apie galimai neteisėtą turto kilmę, jį turinčių asmenų ryšius su nusikalstama veika (aplinka) ir taikant civilinės teisinės prigimties procedūras bei civilinei teisei būdingus įrodomumo kriterijus. Lietuvoje iki šiol civilinio konfiskavimo institutas nėra reglamentuotas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje iš esmės nekvestionuojama, kad turto, susijusio su nusikalstama veika, konfiskavimas yra būtina ir veiksminga kovos su nusikalstamumu priemonė. Tačiau pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnio reikalavimus tokia priemonė turi atitikti teisingą pusiausvyrą, t. y. turi būti išlaikytas pagrįstas proporcingumas tarp viešojo intereso poreikių ir asmens teisės netrukdomai naudotis savo turtu apsaugos reikalavimų, kad asmeniui nebūtų užkrauta individuali ir pernelyg didelė našta. EŽTT praktikoje šie principai yra aptariami taip:

– Nuosavybės teisių apribojimas turi būti nustatytas įstatymo, juo siekiama vieno ar daugiau teisėtų tikslų (2001 m. liepos 5 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Arcuri ir kiti prieš Italiją*, peticijos Nr. 52024/99; 2012 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 20496/02; 2003 m. balandžio 10 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Yildirim prieš Italiją*, peticijos Nr. 38602/02; 2018 m. birželio 26 d. sprendimas byloje *Telbis ir Viziteu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 47911/15).

– Turi būti pagrįstas naudojamų priemonių ir siekiamo tikslo proporcingumo ryšys (ar buvo nustatyta teisinga bendrojo intereso ir susijusių asmenų interesų pusiausvyra) (*Arcuri ir kiti prieš Italiją*; *Silickienė prieš Lietuvą*, par. 63; *Yildirim prieš Italiją*; *Telbis ir Viziteu prieš Rumuniją*). Taigi proporcingumo principas reikalauja subalansuoti teisinių mechanizmų efektyvumą ir asmens teisių apsaugos garantijas ir šių teisių pažeidimo riziką.

– Galimybė konfiskuoti nesant apkaltinamojo nuosprendžio, EŽTT teigia, kad yra skatintina konfiskuoti nuosavybę, susijusią su sunkiomis nusikalstamomis veikomis, tokiomis kaip korupcija, pinigų plovimas ir nusikaltimai, susiję su narkotikais, nesant priimto apkaltinamojo nuosprendžio. Antra,

tokiame nebaudžiamajame procese dėl konfiskavimo, įskaitant civilinį procesą *in rem* (dėl daikto išreikalavimo), pareiga įrodyti nuosavybės, kuri, preziumuojama, buvo įgyta neteisėtai, teisėtą kilmę gali būti teisėtai perkelta atsakovams. Trečia, konfiskavimo priemonės gali būti taikomos ne tik tiesioginėms pajamoms (įplaukoms), gautoms iš nusikaltimo, bet ir nuosavybei, įskaitant bet kokias pajamas ar kitą netiesioginę naudą, gautai pakeičiant ar pertvarkant tiesioginės pajamas iš nusikaltimo ar sumaišant jas su kitu, galbūt teisėtu, turtu. Galiausiai konfiskavimo priemonės gali būti taikomos ne tik asmenims, tiesiogiai įtariamiesiems padarius nusikalstamas veikas, bet ir bet kokiems tretiesiems asmenims, kurie turi nuosavybės teises nesant būtino *bona fide* (*sqžiningumo*), siekdami užmaskuoti savo neteisėtą vaidmenį kaupiant tokį turtą (2015 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Gogitidze ir kiti prieš Gruziją*, peticijos Nr. 36862/05, par. 1051; *Telbis ir Viziteu prieš Rumuniją*).

Vidaus reikalų ministro 2018 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1V-467 suformuotai tarpžinybinei darbo grupei įvertinus teisinės prielaidas turto civilinio konfiskavimo instituto inkorporavimui į nacionalinę teisę, užsienio valstybių praktiką, reglamentuojant ir taikant šį institutą, taip pat minėtą EŽTT praktiką buvo parengti Įstatymų projektai.

2. Projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė vidaus reikalų ministro 2018 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1V-467 suformuota tarpžinybinė darbo grupė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami projektuose aptarti teisiniai santykiai

Lietuvoje iki šiol turto civilinio konfiskavimo institutas nėra reglamentuotas.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą, asmenims, turintiems nuosavybės teisę didesnės negu 500 MGL vertės turtą, žinantiems arba turintiems ir galintiems žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Lietuvos Respublikos turto civilinio konfiskavimo įstatymo projekte siūloma įtvirtinti turto civilinio konfiskavimo institutą ir reglamentuoti turto civilinio konfiskavimo teisinius pagrindus ir tvarką.

Projekte siūloma nustatyti, kad turto civilinis konfiskavimas būtų taikomas asmens turtui ar jo daliai (toliau – turtas), neproporcingai jo teisėtoms pajamoms, kai jį valdo, naudoja ir (ar) disponuoja asmenys:

1) kurie buvo kaltinami ar nuteisti už nusikaltimų, numatytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 straipsnyje, 147¹ straipsnio 2 dalyje, 157 straipsnyje, 178 straipsnio 2 ir 3 dalyse, 180, 181 straipsniuose, 182 straipsnio 2 dalyje, 182¹ straipsnyje, 183 straipsnio 2 dalyje, 184 straipsnio 2 dalyje, 189 straipsnio 2 dalyje, 189¹, 199–200 straipsniuose, 201 straipsnio 2 dalyje, 202 straipsnyje, 213–216 straipsniuose, 218 straipsnyje, 219 straipsnio 2 dalyje, 220 straipsnio 2 dalyje, 221 straipsnio 2 dalyje, 222 straipsnyje, 225 straipsnio 1–3 dalyse, 226 straipsnio 1–4 dalyse, 227 straipsnio 1–3 dalyse, 228, 249–252, 253, 254, 256, 257¹, 260, 261 straipsniuose, 292 straipsnio 2 dalyje, 307 straipsnyje, padarymą;

2) kurių atžvilgiu baudžiamasis procesas dėl šios dalies 1 punkte nurodytų nusikaltimų nebuvo pradėtas arba buvo nutrauktas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 212, 327 straipsniuose nustatytais pagrindais;

3) atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės už šios dalies 1 punkte nurodytus nusikaltimus;

4) priklausantys trijų ir daugiau asmenų grupei, suburtai nusikalstamai veikai daryti, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas ir šie asmenys yra organizuotų nusikalstamų grupių, kurias identifikuoja Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas), vadovaudamasis sukauptų duomenų apie asmenų ryšius su organizuotomis nusikalstamomis grupėmis ar jų nariais analitiniu įvertinimu ir policijos generalinio komisaro patvirtinta metodologija, nariai.

Turtas turėtų būti laikomas neproporcingu asmens teisėtoms pajamoms, kai šio turto vertė turto įgijimo metu neatitinka asmens teisėtų pajamų ir šis skirtumas viršija 2000 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio sumą.

Turto civilinio konfiskavimo institutas būtų taikomas ir turtui, kurį anksčiau minėti asmenys perleido kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kuris žinojo arba turėjo žinoti, kad šio turto vertė neatitinka asmens teisėtų pajamų (t. y. nesąžiningiems įgijėjams).

Kai turtas yra paslėptas, suvartotas, perleistas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui ar jo negalima konfiskuoti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, iš anksčiau nurodyto asmens būtų išieškoma atitinkamo turto vertę atitinkanti pinigų suma.

Projekte siūloma nustatyti, kad iniciatyva pradėti turto tyrimą būtų patikėta ikiteisminio tyrimo institucijoms, kurios turėdamos pagrindo įtarti, kad asmuo valdo, naudoja ar disponuoja nurodytu turtu, kreipiasi į Lietuvos Respublikos prokuratūrą dėl sprendimo pradėti turto tyrimą, pateikdamos turimus

duomenis, o sprendimą dėl turto tyrimo proceso pradėjimo priimtų prokuroras. Turto tyrimą atliktų Vyriausybės įgaliotos institucijos. Prokuroras, įvertinęs turto tyrimo išvadoje pateiktą informaciją, sprendžiant dėl būtinybės pradėti turto civilinio konfiskavimo procesą. Sprendimus dėl įpareigojimo deklaruoti ir pagrįsti turtą ir pajamas skyrimo asmeniui, dėl turto civilinio konfiskavimo, o prireikus, ir dėl turto arešto taikymo priimtų teismas. Į teismą dėl minėtų sprendimų turėtų kreiptis prokuroras. Bylos dėl turto civilinio konfiskavimo būtų nagrinėjamos pagal prokuroro ieškinį viešajam interesui ginti, pareikštą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Šiuo tikslu buvo parengtas ir kartu teikiamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą, būtų taikoma asmenims, turintiems nuosavybės teise didesnės negu 5000 MGL vertės turtą, žinantiems arba turintiems ir galintiems žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis.

Kartu teikiamas ir Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo Nr. I-1338 1, 2, 3, 4, 5, 9 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 7³ straipsniu įstatymo projektas, kuriuo reglamentuojama tvarka, pagal kurią asmenys, teismo sprendimu įpareigoti deklaruoti ir pagrįsti turtą ir pajamas pagal Lietuvos Respublikos turto civilinio konfiskavimo įstatymą, turėtų tai atlikti.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus teikiamus Įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo priėmimas turės teigiamą įtaką kriminogeninei situacijai ir korupcijos prevencijai, nes bus sukurtos teisinės prielaidos įpareigoti asmenis, kurie valdo, naudojami ar disponuoja turtu, neproporcingu jų teisėtoms pajamoms, deklaruoti ir pagrįsti turtą ir pajamas, o asmeniui nesugebėjus pagrįsti jo turimo turto teisėtumo – turtą konfiskuoti.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Teikiamų įstatymų projektų priėmimas ir įgyvendinimas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus teikiamus įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti ar priimti naujų įstatymų nereikės.

9. Ar projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

10. Ar projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos turto civilinio konfiskavimo įstatymą, Vyriausybė iki šio įstatymo įsigaliojimo turės įvertinti ir prireikus patikslinti Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“.

Vyriausybė arba jos įgaliota institucija turės nustatyti tvarką, pagal kurią bus atliekamas turto tyrimas, o Vyriausybė turės paskirti šį tyrimą atliekančias institucijas.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymams įgyvendinti reikės papildomų valstybės biudžeto lėšų. Papildomų lėšų poreikis susijęs su papildomų žmogiškųjų išteklių poreikiu (reikėtų steigti apie 50 naujų pareigybių) ir sudarytų

pirmaisiais metais apie **1 500 000 eurų** (iš jų apie 1 mln. 200 tūkst. eurų per metus – darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo įmokoms, o likusi suma – kompiuterinei ir organizacinei technikai, programinei įrangai, licencijoms įsigyti, naujoms darbo vietoms įrengti, policijos pareigūnų standartui įsigyti).

13. Projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai projektų žodžiai yra „turto civilinis konfiskavimas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Lietuvos Respublikos
vidaus reikalų ministras

Einutis Nisžūnas

2019-01-19